

бјежао у планине. Лешеве умрлих сахранили су њихови рођаци не слутећи да ће се и сами заразити. У селу Берима биле су окупљене три куће и шест лица је умрло. У Штитарима су умрла два човека, али се вјеровало да нијесу преминула од куге. У Озрињима је умрла само једна жена. У Цуцама је умрло девет лица и још 11 је било заражено. У Залазима у једној кући умрло је двоје, а један трећи несрећник, такође заражен, утекао је у планину. Двојица из исте куће за које се сматрало да нијесу заражени од куге, такође су се склонили у планину. Лешеве умрлих остали су у кући пошто није имао ко да их сахрани.⁴ И овај пут забрањен је сваки додир Бокеља са Црногорцима. Зараза се ускоро стишала. Четири године касније, управо почетком 1633. године, поново је избила куга у Црној Гори, захватајући пограничне крајеве према Боки Которској, али без тежих посљедица.⁵ Ускоро последице овога куга се појавила у Подгорици. Многе куће биле су погођене епидемијом. Чим се болест открила, већ је било умрло 60 људи. Становништво је стало да напушта град. Шеснаест породица прешло је преко Мораче на територију Црне Горе и склонило се у неке пећине. Млетачке власти у Котору забраниле су сваки саобраћај са Црногорцима и другима.⁶

Из изнијетих података јасно се види да Црна Гора није много патила од куге, која је тако нештедимиче сатирала народ у многим земљама Балкана. Слабо мијешање становништва са Турцима био је један од главних разлога што је Црна Гора остала поштеђена од куге. Црногорци су морали запазити чињеницу да је сваки њихов одлазак у турске градове опасан за њихово здравље. Планина је била извор здравља и слободе за Црногорце.

Г. Станојевић

ЦРНОГОРСКИ ПРАВИТЕЉСТВУЈУШЧИ СЕНАТ И ГВАРДИЈА ИЗ 1831. ГОДИНЕ

25. септембра¹ 1831. долазе из Русије у Црну Гору Иван Ивановић Вукотић и његов сестрић Матеј Вучичевић. Они одсједају у Цетињском манастиру.

⁴ A. S. V., Prov. gen. in Dalm. et Alb., f. 443, Сплит, 17. октобра 1629. Прилог саслушања Ника Стијепова из Доброте од 9. октобра.

⁵ A. S. V., Dalm. Rett., f. 37, Котор, 28. јануара 1633.

⁶ A. S. V., Dalm. Rett., f. 40, Котор, 30. новембра 1635.

¹ Копија писма Губернијалног предсједништва у Задру од 29. септембра 1831. грофу Јозефу фон Седлницком, Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 128 (б. VIIIа. к. XI 1831). — Све датуме наводимо по новом календару. — Др Л. Томановић тврди да су Иван Ивановић Вукотић и Матеј Вучичевић дошли у Црну Гору „17 августа 1831“ (Л. То-

Вукотић има „око 60 година“ (»ungefähr 60 Jahre«), јакога је тјелесног склопа, на изглед је одлична здравља, доста је добро за оно вријеме образован, веома је лукав, опрезан је у разговору, прави се да је искрен, предусретљив је и пријатнога је понашања.²

Вучичевић је млад човјек и „доброга је понашања“.

У недјељу 2. октобра 1831. одржава се народни збор на Цетињу. На њ долазе не само све старјешине црногорских пет нахија него и поглавари Грахова и Куча. Иван Ивановић Вукотић отвара лажну царску грамату, чита је најприје пред цијелим збором, а затим пред главарима појединих нахија. Потом предаје црногорским старјешинама 2000 талира које је Русија послала Црној Гори. Архимандриту Петру Петровићу уручује поклоне цара Николаја I: један мисал у вриједности од 500 форинти и један богато украшени путир за Цетињски манастир. У име руског цара Николаја I, одликује крстом архимандрита Петра Петровића, архимандрита Острошког манастира Јосифа Павићевића и игумана Морачког манастира Мојсија Зечевића. Свакоме племенском главару поклања по три талира.

На томе се народном збору закључује да се привремено образују сенат, који ће сачињавати 12 сердара из свих нахија, и народна стража од стотину људи.³

Архимандрит Петар Петровић подноси 6 (18) децембра 1831. један подужи извјештај о стању у Црној Гори рускоме вицеконзулу у Дубровнику Јеремији Гагићу. Он каже у свом извјештају, између осталог, и ово:⁴ „Друго, имам чест Вама објавити како се Црногорци налазе у согласију међу собом исти како су били овога прошлога времена од како је блаженопочившега митрополита завјешчаније проглашено, али сада је сувише стављено управленије народње, које управленије саставља 180 људи, из којијех су 16 совјетници (senatori), а 164 исполнитељи (polizia), које слуша народ добро и како је дужност народња своје старије слушати и собом одабранима повјероват се“.

Архимандрит Петар Петровић јавља 29. јануара (10. фебруара) 1832. Јеремији Гагићу:⁵ „Данас смо поставили Ивана Ву-

мановић: *Петар II. Петровић-Његош као владалац*, Цетиње, 1896, стр. 14). За Томановићем се поводи Јагош Јовановић у своме чланку „Улога Вукотића и Вучичевића у Црној Гори“ (*Историјски записи*, Цетиње, 1951, књ. VII, стр. 295). — О Вукотићу и Вучичевићу говорићемо једном другом приликом.

² Копија писма директора задарске полиције владиног савјетника Адама Штока од 29. септембра 1831. грофу Јозефу фон Седлницком, Задар, Државни архив, Списи Дирекције полиције у Задру, Fascicolo II, 1831).

³ Копија писма Адама Штока од 13. октобра 1831. грофу Седлницком, Задар, Државни архив, Списи Дирекције полиције у Задру, Fascicolo II, 1831.

⁴ Писмо архимандрита Петра Петровића од 6 (18) децембра 1831. Јеремији Гагићу, Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу.

⁵ Писмо архимандрита Петра Петровића од 29. јануара (10. фебруара) 1832. Јеремији Гагићу, Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу.

котића предсједатељем, а Матеја Вучичевића вице-предсједатељем нашега Сената“.

13/25. фебруара 1832. обавјештава архимандрит Петар Петровић и кнеза Милоша Обреновића да су по „општенародној жељи и согласију“ произведени „г. Вукотић за предсједатеља, а Вучичевић за вице-предсједатеља черногорскога Сената“.⁶

Архимандрит Петар Петровић упознаје с оснивањем Правитељствујушчег сената и Гвардије 16/28. марта 1832. далматинског гувернера Венцела Фетера Лилиенберга и вршиоца дужности окружног которског поглавара Миховила Мартелинија. Он саопштава Лилиенбергу и Мартелинију да је надлежност Правитељствујушчег сената да обавља све судске послове и да их њему доставља на мишљење, а да је дужност Народне гвардије „да чува унутрашњи мир, ред и народну безбједност и да извршава сенатске одлуке“.⁷

Захваљујући писму Миховила Мартелинија од 20. маја 1832. далматинском Губернијалном предсједништву, које смо нашли у Државном архиву у Задру, у стању смо да подробније објаснимо какав је био састав Правитељствујушчег сената и Гвардије, каква је била њихова дужност, који су били први наши сенатори, како су били плаћени чланови Сената и Гвардије.⁸

Ево шта стоји у томе Мартелинијевом писму од 20. маја 1832:

Црногорски Правитељствујушчи сенат састоји се од предсједника и вице-предсједника и четрнаест сенатора. За предсједника Сената изабран је Иван Ивановић Вукотић, а за вице-предсједника Матеј Вучичевић. За прве сенаторе су изабрани из катунске нахије: Саво Марков Петровић, сердар Ђуро Поповић, сердар Ђико Мартиновић, сердар Манојло Вукотић; из Брда: поп Јован Мартинић, сердар Михаило Бошковић; из Пипера: војвода Томица; из Куча: поп Спахо Дракуловић; из љешанске нахије: Ђокица Ускоковић; из ријечке нахије: сердар Филип Ђурашковић; из Љуботина: поп Матија Дрецун; из црмничке нахије: сердар Марко Пламенац, кнез Станко Кнежевић; из Мораче: војвода Мина Радовић од Роваца.

⁶ Извод писма архимандрита Петра Петровића од 13/25. фебруара 1832. кнезу Милошу Обреновићу (Душан Д. Вуксан, *Писма Петра Петровића Његоша*, Београд, 1940, књ. I, стр. 55—56).

⁷ Копије писама архимандрита Петра Петровића од 16/28. марта 1832. грофу Лилиенбергу и Миховилу Мартелинију (Душан Д. Вуксан, *Писма Петра Петровића Његоша*, Београд, 1940, књ. I, стр. 57 и 59, и *Цјелокупна дјела П. П. Његоша*, Писма I, Просвета, 1951, стр. 120—122 и 536—538).

⁸ Копија писма Миховила Мартелинија од 20. маја 1832. Губернијалном предсједништву у Задру, Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 140 (б. XIа. к. XI. 1832).

Архимандрит Петар Петровић није члан Сената.⁹

Сваки сенатор добија годишње по 40 талира; поред тога прима свакодневни оброк хљеба и још шест талира годишње као додатак на храну. Он добија и нешто златника за сваку пресуду.

Осим Правитељствујушћег сената Црногорци су образовали 1831. и Гвардију (жандармерију). Њу је сачињавало 156 људи. Њом заповиједају Стеван Перков Вукотић са Чева и кнез Грујица Лопичић из Цеклина. Сваки члан Гвардије добија годишње по 30 талира, свакодневни оброк хљеба и још три талира годишње као додатак на храну. Гвардија се налази по свим селима Црне Горе. Она је заправо полиција у земљи која пази на ред и уклања размирице између појединих породица. И она има право на златнике које плаћају завађене странке. Она мора утјеривати новац за глобе који иде у народну благајну која је посебно створена и из које се исплаћују трошкови за Сенат, Гвардију итд.

Црногорци успостављају 1831. и Гвардију која је названа „Перјаница“. Она се састоји од осам чланова и стоји на располагању само предсједнику Сената. Она има право на одијело и храну.

1831. именују се и три стражара затворâ. Они добијају по 15 талира годишње.

Предсједник Сената Иван Ивановић Вукотић има апсолутну власт у својим рукама над организовањем Црне Горе. Он треба да одржава везе и с иностранством.

Правитељствујушчи сенат пак рјешава само грађанске и кривичне спорове у земљи. Он се при том придржава народних закона.

Др Јевто М. Миловић

⁹ Иван Ивановић Вукотић је хтио да постане свјетовни господар Црне Горе. Архимандриту Петру Петровићу желио је да препусти само црквену власт. То се види из његова писма од 21. августа (2. септембра) 1832. Мартелинију, које овдје доносимо: „Високоблагородни Господине,

До сада већ два пута писао Вам је господ. архимандрит црногорски Петровић и молио Вас је да бисте изволили унапријед у Вашим пословима с Црном Гором односити се на овдашњи Правитељствујушчи сенат, но будући да Ваша писма иду и сада све једнако управљена на предименова тога г. Архимандрита, зато смо принуђени и ми молити Вас да тако добри будете убудуће Ваша писма на Правитељствујушчи сенат црногорски упућивати, зашто истом г. Архимандриту вручена је власт само у свештеничким пословима, а сва дјела мирска или ође названа земаљска предата су Сенату, да и расправља. Ми себи ласкамо да ће ово наше прошеније испуњено бити, а међутијем имам чест с отмјеним високопочитанијем бити Вашег Високоблагородија покорњејши слуга президент и кавалер Вукотић, Цетиње, 21. августа 1832“ (Задар, Државни архив, Списи Намјешништва за Далмацију 140 (б. XIа. к. XI. 1832).

Аустријске власти нијесу се обазирале на Вукотићево захтијевање. Оне су и даље водиле званичну преписку с архимандритом Петром Петровићем.